

NOVI ČAKAVSKI LIBAR

Petar Šimunović **RJEČNIK BRAČKIH ČAKAVSKIH GOVORA**

(Biblioteka "Brački libar" – knjiga 18., Brevijar, Supetar, 2006.)

Pedesetak rječnika izvornih čakavskih govora objavljenih od početka zadnjega desetljeća prošloga stoljeća potvrđuju razvijenu svijest ne samo jezikoslovaca već i autora kojima jezik nije struka o potrebi popisivanja i obrađivanja leksikografske građe u literaturi više ili manje poznatih dijalektoloških punktova.

Svi su ti rječnici, premda različitih opsega, metodologija i stručnih dosega, uz veliko leksikografsko iskustvo Petra Šimunovića u izradi hrestomatije hrvatske čakavske dijalektalne leksikografije (objavljene u *Čakavisches-deutsches Lexikonu* iz 1979., u suautorstvu s Matom Hrastom), doprinijeli da njegovo novo leksikografsko djelo *Rječnik bračkih čakavskih govora* bude izvrstan dijalektološki rječnik. Ovom je rječniku, što ga je uređila Mira Menac-Mihalić, a objavio nakladnik *Brevijar* u Biblioteci "Brački libar" 2006. u Supetru, osim *Lexikona*, koji je temeljen na podacima iz govora Šimunovićeve rodne Dračevice (uz one iz govora Brusja), prethodio opsežan rječnik (s preko 10000 natuknica) još jednoga bračkoga idioma: *Ričnik sēlašškēga govora* Siniše Vukovića, tiskan u Splitu 2001.

Petar Šimunović vodeći je hrvatski onomastičar, koji je dao najveći prilog toj lingvističkoj disciplini upravo istraživanjem bračkih toponima (1972., 2004.),

uvrštenih i u *Rječnik bračkih čakavskih govora*, te vrstan hrvatski dijalektolog, čemu svjedoče njegovi radovi: analiza južnih čakavskih govora, opisi govora buzetskoga dijalekta, niz istraženih čakavskih punktova za *Hrvatski jezični atlas* itd., pa su velika očekivanja stručne javnosti, kada je u pitanju vrijednost i njegova novoga rječnika, razumljiva.

Uvodnim pismom poetična naslova *Těbi koji štjješ ovī lībar* autor se obraća Bračanima na Otoku ili onima rasijanim svijetom koje zbližava ljubav prema *škoju* i jeziku djetinjstva, nostalgичno asociirajući na mladost uz svijeće i gončice koje su djeci pripovijedali stariji, ali i na teški težački život i život onih koji su odlazili u svijet ne bi li prehranili svoje obitelji, zahvaćajući ga u punini: slikama, sjećanjem na mirise, okuse i zvukove tadašnjega Otoka.

Čakavski govori otoka Brača - Studija bračkoga dijalekta započinje povijesnim činjenicama o naseljavanju otoka, o srednjovjekovnom Braču te podacima o današnjem stanju. Studija nastavlja nazivlje koje je Petar Šimunović rabio i u *Čakavisches-deutsches Lexikonu*, pa se termin dijalekt zapravo odnosi na skupinu govora (čakavskih bračkih u ovom slučaju). Uz svoju podjelu bračkih govora na središnja čakavska naselja, jugo-

zapadna i zapadna čakavska naselja, istočna čakavska naselja s prepoznatljivim štokavskim utjecajem i izolirano istočnobračko štokavsko naselje Sumartin, autor prihvaća i odnose mjesnih govora iznesene u radu *Sličnosti i razlike u govorima otoka Brača kao odraz migracijskih kretanja* A. Sujoldžić, B. Finke, P. Šimunovića i P. Rudana. Uključe li se uočeni odnosi, najveću skupinu čine govori devet naselja na zapadu otoka Brača imenom: Bobovišća, Ložišća, Dračevica, Donji Humac, Nerežišća, Škrip, Dol, Pražnice, Gornji Humac, a priključuje im se i Bol. Drugu skupinu predstavljaju govori naselja na istoku otoka imenom: Selca, Novo Selo, Povelja; treću skupinu govori naselja u zapadnom uzobalnom dijelu otoka imenom Sutivan i Milna te četvrtu govor najistočnijega naselja imenom Sumartin. Pridruži li se i akcenatski kriterij, slika se donekle mijenja. Govori se dijele na one s tronaglasnim sustavom (kratki, dugi silazni i akut), pa se uz zapadne čakavske govore (s govorom Milne) izdvajaju govor Novoga Sela i govor Selaca zbog utjecaja štokavske akcentuacije, a zasebnoj skupini pripadaju govor Sutivana (zbog blizine Splita i utjecaja splitskih doseljenika) i govor Povelja (zbog blizine Sumartina). I mjesto naglasaka uvjetuje izmijenjenu sliku sličnosti: prvoj se skupini pridružuje i govor Sutivana, a međusobno su bliži istočni govori pod utjecajem štokavske akcentuacije. Sumartinski je govor izdvojen u svim klasifikacijama. Prema dendogramu podudarnosti treća je skupina izdvojena u članku *Sličnosti i razlike u govorima otoka Brača kao odraz migracijskih kre-*

tanja A. Sujoldžić, B. Finke, P. Šimunovića i P. Rudana prva Šimunovićeva, a uključuje i govor Supetra. Druga skupina u spomenutom članku podudarna je trećoj u Šimunovićevoj podjeli. Na prvoj je Šimunovićevoj karti (str. 11) *Dijalektalni razmještaj bračkih govora* izostavljen punkt Ložišća (zastupljen u *Rječniku*), ali su ucrtani punktovi imenom: Mirca, Splitska, Murvica, Postira, Pučišća. Na *Dijalekatnoj karti Brača u okružju susjednih otočkih (i kopnenih) dijalekata* (str. 13) punktovi su objedinjeni.

Korpus Šimunovićeva istraživanja za rječnik uključuje 21 govor (bez govora Sumartina kao štokavskoga punkta), a bazični su bili: govor autorove rodne Dračevice, govor Pučišća, govor Bola, govor Milne i govor Selaca. Suradnici na tom velikom projektu upravo su prikupljali građu nabrojanih dijalektoloških punktova: Lucija Puljak i Katarina Drpić istraživale su lekseme govora Pučišća, Jakov Bačić govora Bola, Neva Knežić govora Selaca, a Mira Menac-Mihalić govora Milne. Sâm je autor istraživao antroponimijsku i toponimijsku građu u svim govorima.

U prvom poglavlju uvodne rasprave Petar Šimunović opisuje fonetiku i fonologiju bračkih govora. Izdvaja zatvaranje dugoga /a/ do /o/ i razlikovanje /ō/ < /ō/, vrijednosti koja ostaje i nakon pokraćivanja u zanaglasnom slogu (kao i /o/ < /a/) te /ē/ (u dijelu govora i /ie/), podrijetlom od dugoga /e/, vrijednost kojega je nakon pokraćivanja neutralna. U suglasničkom je inventaru posebno naglašen čakavizam (drugoga tipa u govoru Sutivana, u govoru Milne i u govoru Supetra), zadržano finalno -l u

kategoriji dočetka imenica, pridjeva i priloga i na dočetku unutrašnjega sloga: *děbel, vřtal, molbã*, a redukcija toga suglasnika provedena je u jd. m. r. glag. prid. rad.: *řša / řšo, izgubř* uz *nadřl* (kao što je češće bilo ranije).

Opis morfologije bračkih govora zahvaća sve vrste riječi: sve padežne morfeme imenica ž., m. i s. roda; neodređeni i određeni oblik pridjeva; od zamjenica: osobne, posvojne, pokazne, upitno-odnosne, neodređene; osnovne brojeve; glagole s oblicima: infinitivom, imperativom, imperfektom glagola 'biti' (s emfatičkim naglaskom i s infinitivom u iskazivanju značenja da je nešto valjalo ili se moglo učiniti u prošlosti), aoristom (u prežitaka, obično u 3. l. jd., u živu pripovijedanju prošlih događaja, u poslovice i u drugih ustaljenih izreka), futurom I. i II., perfektom, pluskvamperfektom, kondicionalom I. i II. te participom prezenta s -će (particip preterita iznimka je u glagola: *bivřši, izivřši*), perfektim participom aktivnim, participom pasivnim (koji se tvori morfemom /n/, /en/, rjeđe morfemom /t/). Vrijedan je prinos opisu morfologije glagola akcenatska tipologija. Autor izdvaja i neke sintaktičke značajke, primjerice uporabu konstrukcije za + *infinitiv*, tzv. "nepreteritnoga perfekta" (kojim se iskazuju prošli događaji za koje govornik nije siguran jesu li se dogodili), ujednačavanje lokativnih i instrumentalnih oblika na akuzativne itd.

Studiji je priključen naputak kako se služiti Rječnikom, tumačenje kratica te popis literature kojom se autor koristio u izradi ovoga rječnika (od rječnikã koje je

konzultirao, preko znanstvene i stručne literature te zbirke čakavskih tekstova).

U obradi natuknica autor prati suvremenu leksikografsku metodologiju primijenjenu u dosad objavljenim najboljim rječnicima hrvatskih organskih idioma. Natuknice su tiskane masnim slovima i poredane abecednim slijedom. Već pri pregledu Rječnika lako se uočava neustavljena, zapravo nepostojanje fonema /ř/ u suglasničkom inventaru bračkih govora, jer je pod slovom *ř* zapisano jedino prezime *Đuka*. Jednako, kao i nepostojanje fonema /ř/, ta činjenica potvrđuje bračke govore čakavskima. Stoga se tuđice koje u mnogim hrvatskim idiomima počinju fonemom /ř/ nalaze pod slovom *j*: *jilřt, jřr, jřrlřnda, jřřda* (214). Među odrednicama su natuknice gramatički podatci i različiti oblici, oblik na hrvatskom standardu, kao i leksikografska definicija u navodnicima. Manji je dio natuknica potpuno jednak kanonskom obliku standardnoga ekvivalenta: **bič** *m lit* bič, biča "upletena kožna uzica uz kratki držak za udaranje teglećih životinja" (67), a neke su u homografskom odnosu: **biskupija** *f lit* biskupija 1. "crkveno područje kojim upravlja biskup", 2. "biskupska rezidencija" (69). Manji broj natuknica ima djelomično standardološku leksikografsku definiciju: **balařtrina** *f nav* "drvo poviše prvih pajola (na kojem se nalazi drugi pajol)" (M) (58). Dio natuknica ima kraticu strukovne nomenklature (ne donosi se kada je jasno kojoj struci pripada natuknica), a većini su dodane egzemplifikacije i kratica govora u kojemu su zabilježene. Uključeni su i tekstovi proverbija, izreka, pjesama, molitava.

Egzemplifikacije su u ovome rječniku izuzetno vrijedne. Osim što su naglašene i time izvor za proučavanje na fonološkoj (prozodijskoj) i na morfološkoj razini, u njima su često oblici pojedinačnih natuknica drugačiji od kanonskih, npr. **adetôn**, -a, -o (adetôni) *adj* "naviknut, prilagođen" *Siŋko mōj, vazmì onû mǎlu Mǎricu, jě sirotǎ, ma je adetâna za svě* (S). *Nǎš brât je adetôn za svě*, pa je obavijesnost veća. Izostaju kada nema definicije natuknice u nekom govoru.

Uz nepromjenjive riječi dolazi oznaka vrste kojoj pripadaju i značenje, npr. **abōj** *interj* "o Bože! Bðže!" → *obōj* (47), **budŭj da** *conj lit* *budŭci da* "zato što, jer" (85); uz prijedloge stoje i padeži uz koje se upotrebljavaju: **kōntra** *praep c dat* "protiv, nasuprot, suprotiva" → *kūntra* (240), a uz priloge i komparativ: **dalikō** *comp* *dāje adv lit* *dalēko* (105).

U glagola je uz infinitiv autor bilježio oblik 1. l. jd. prez. izuzev kada je riječ o glagolu koji ima samo 3. l. jd. prez. Uz glagolske likove stoji oznaka glagolskoga vida: *pf* (za svršene), *ipf* (za nesvršene), a kod svršenih se upućuje na nesvršene. Kratica *va* (verbum transitivum) označuje prijelaznost, *vn* (verbum intransitivum) neprijelaznost: **acolât**, *acolôn pf va* "kaliti, čeličiti" → *acolōvât*; *acelât* (47). Ima li glagol i lik s povratnim značenjem, on predstavlja novu natuknicu: **abonât se**, *abonôn se pf lit* *abonírati se, abònirām se* "abonirati se; uzeti pretplatu za sebe" → *abonōvât se* (47). Glagoli koji tvore svoje oblike od supletivnih alomorfa korijena sve oblike imaju pod istom natuknicom: **bīt**, *jesôn, jesī (D) (...)* (70); **tīt**, *hočŭ, hōčeš (...)* *part act tí, tīla, tīlo (...)* *ipf lit* *htjěti, hōcŭ* (586). Glagoli nastali pre-

fiksacijom predstavljaju nove natuknice: uz **bīstrit se**, *bīstrin se ipf lit* *bīstriti se, -īm se* 1. "postajati bistar" 2. *met* "vedriti se" (69), nova je natuknica npr. **razbīstrit se** (494); uz **pěć**, *pečèn ipf va lit* *pěci, pěkēm* 1. peći (u krušnoj peći). 2. "pripremati hranu na žaru" (391) nova je natuknica **ispěć** (188).

Pridjevi su zabilježeni u neodređenom obliku svih triju rodova, a postoji li samo određeni oblik, uključen je kao druga natuknica. Kada je uz neodređeni lik ovjeren i određeni, u zagradama je: **adetôn**, -a, -o (adetôni) *adj* "naviknut, prilagođen" (48). Ako pridjev ima jednak naglasak u N jd. svih triju rodova, onda je zapisano samo -a, -o, npr. **ābil** -a, -o *adj* "biti sposoban, biti u stanju" (47), a kada su ž. i s. r. različiti u odnosu na polazni lik, autor piše oba lika, npr. **bogât**, -gāta, -gāto (*bogāti*) *adj lit* *bōgat, -a, -o (bōgatī)* "koji je imućan" (73); **ažvèlat**, *ažvèltǎ, ažvèlto (ažvèlti)* *adj* "hitar, brz, okretan" → *žvèlat* (56).

Uz imensku natuknicu u opisu se autor odlučio za oznaku roda i za oblik G jd., kao što se uglavnom donosi u dijalektalnim rječnicima kada se N i G razlikuju akcenatski (premda bi i akuzativ jd. imenica bio obavijestan): **anèl**, *anèla m* "metalni prsten na sidru za vezivanje konopa" (51), **armār**, *armārǎ m* "ormar" (54).

Fonetske i fonološke varijante zapisane su pod istom natuknicom, uglavnom nakon oblika iz govora Dračevice, primjerice pod natuknicom **dôn** donosi se i selački lik **dân**. Inačice s više razlika predstavljaju novu natuknicu s uputnicom (→) na onu koju je autor odredio reprezentantom, a oznaka (⇒)

upućuje na natuknicu s detaljnijim podacima, npr. **acetilēna** *f lit* acetilēnka "karbitna svjetiljka" → acetilēna, cintilēna, a uz **aciteliēna** *f* (B). ⇨ acetilēna (47). Uputnica na sinonime je česta, npr.: **apòštol**² *m nav* "rebro kostura broda uza statuu na pramcu" (M). ⇨ kòrba, boškamēnat, buškamēnat, pijòna (53), **divjò kòkòš** *fornith* Scolopax ruscolica (Dol.). ⇨ vèlo bèna (115), ali u još uvijek veliku broju natuknica izostaje: **blazìna** (koja uz značenje "krevetni jastuk" ima i značenje unutar ornitologije "potporna stijena na stupici za ptice", a unutar brodogradnje "ležaj u koji je utaknut škarom za veslanje") (71) nema uputnicu na **kušìn** *m lit* kùšìn, kušina "jastuk" (257); **čèlov**, -a, -o (čèlovi) *adj lit* čèlav, -a, -o (čèlavì) "koji ima čelu" (103) bez uputnice je na **plišinov**, -a, -o 1. "čelav", 2. "ogoljeli (predio)" (406).

Leksemi s kojom zajedničkom značenjskom sastojnicom bilježe se pod istom natuknicom: **afitāt**, *afitòn pf* va 1. "iznajmiti, dati u najam", 2. "iznajmiti, uzeti u najam" (48). Ponekad su već i pravi homonimi jednako uneseni: **bāba** *f lit* bāba 1. "babica, primalja", 2. "balota kojoj se približuju ostale balote u boćanju" (56) premda su zapisani uglavnom kao zasebne natuknice (a unutar njih pod novim je brojem figurativno značenje) s eksponentom: **balina**¹ *f* "sačma, olovna zrna u lovačkom metku", **balina**² *f zool* Cetus "kit" (58, 59), **kalāt**¹, *kalòn ipf* va "crpsti vjedrom vodu iz bunara", **kalāt**², *kalòn pf* va/vn 1. va "skinuti s višeg na niže, spustiti", 2. *vn* "spustiti, sniziti (razinu)", 3. "smršaviti" 4. *vn fig* "pojeftiniti" → kalòvāt (220). Homoforni koji su različite vrste riječi u za-

sebnim su natuknicama: **òko** *praep* s *gen* 1. (kruženje) òko kùće (D). 2. (vremenski) òko pòlnòčo (D). 3. (mjesto). 4. (približno) → òkolo i **òko** *n lit* òko 1. (*pl* òči) *anat* "organ vida". 2. (*pl* òka) *fig*. 3. (*pl* òka/okà). 4. "mjera u tkanju mreža". 5. (*pl* òka) "rupica na nekim glazbenim instrumentima (npr. lira)" (359).

Derivirani oblici predstavljaju nove natuknice i povezani su s tvorbenom riječju. Npr. glagolske imenice: **barabiròne**, -o *nom* *ver* od barabirāt (B) (60), **biljène** -o, *n nom* *verb* od **bilìt** *lit* bijèljènje (68), **čuvòne**, -o (D) *n nom* *verb* od čùvāt *lit* čùvānje (102), **ukrcòne**, -o *n lit* ukrcānje "ukrcanje u brod, zapošljavanje na brodu (kao pomorac)" (603); deminutivi: **angùjica** *f dem* od angùja. De (52), **bakalarić** *m* "mali, osušeni bakalar" (58), **bakić** *m* "mladi bak" (58), **brodić** *m* brodića (B)/**brodić**, brodičà (D) *m lit* bròdić "mali brod" (82), **glavica** *f lit* glàvica 1. mǎla glòvǎ, 2. *geog* "brežuljak zaobljena vrha" *Mùl je na glavici*; augmentativi: **brodetina** *f lit* brodètina "golemi, stari brod", "brodska olupina" (82), **brokvetina** (D) *f augm* od bròkva (82); hipokoristici: **Ànka** (D, *allg.*) *f* (<Àna) "(ime od milja) Anica" (52), **Ànica** (<Àna) "(ime od milja) Ančica" (52), **Bàldo**, Bàldota "hipokoristik imena Baldazar" *m* (< Bàldazar) (58); pejorativi: **bradurina** (D) *f lit* bradùrina *pejor* "bradetina, jako velika brada" (78), **glavetina** (D) *f lit* glàvetina *pejor* "velika glava", i sl. Jednako tako apelativi ž. r. tvoreni od imenica m. r. predstavljaju novu natuknicu: **balarin** *m lit* balèrìn, -ína "vrstan plesač" i **balarina** *f lit* balerína "vrsna plesačica" (58). Zasebne natuknice tvore i zbirne imenice, npr. **dicà**, *dicè f coll* od dītè *lit* djèca

(112), a s oznakom su *f pl* unesene imenice koje imaju samo množinu: **bragajete**, bragajēt “sjenik, štagalja” ili **bragēše**, bragēš “radne hlače od (plavog) trliša” (78).

Takvom je metodologijom autor omogućio lakše nalaženje pojedine riječi u *Rječniku*. Drugačije je načelo primijenio u izričaja i frazema koji u pravilu tvore leksička gnijezda popraćena kontekstom u kojem se rabe. Frazemi se vezuju za dominantnu riječ: imenicu, npr. **afit** *m* “najamnina”, $\diamond$ stōt na (a)fit “stanovati u unajmljenom stanu” $\rightarrow$ fit (48); glagol, npr. **izbēčit**, izbēčin *pf va lit*, izbēčiti, izbēčīm samo u frazi $\diamond$ izbēčit òči (D) “raskolačiti oči”, “izbuljiti oči”, $\diamond$ izbēčit òči (u/na kōga) “uperiti pogled u koga” (197); pridjev, npr. **čist**, čista (B)/ čistà (D), čisto (čisti) $\diamond$ jemāt trī čiste “imati hrabrosti (što reći, učiniti)” (99) itd.

U *Rječniku* su zastupljena sva temeljna semantička polja, a posebno su zanimljiva razgranata polja uvjetovana smještajem Brača, poput brodarstva (pri kraju *Rječnika* pojašnjena slikovnim prikazom pomorsko-brodskoga, odnosno brodograđevnoga nazivlja): **brik**, *m nav* “jedrenjak, na križe s dva jarbola” (80), **flök** *m nav* “trouglasto jedro na pramcu” (141); imena riba: **bōbāk**, bōvka (B) *m lit* bōbak, bōpka *ichth* *Blennius gattorugine* “riba slinavka u škrapama pri obali” (72), **kavāla**², *f 1. ichth* *Umbrina cirrosa* (St) 2. *ichth* *Corvina nigra* “konj” (S) $\rightarrow$ kavālica (229); biljnoga svijeta vezana za mediteransko podneblje: **brnīstra** *f lit* brnīstra *bot* *Spratium junceus* “žuka”. $\rightarrow$ bunīstra (81), **māslina** *f lit* māslina 1. *bot* *Olea europaea* “uljika”. 2. “plod uljike” (281) itd.

Uz stare hrvatske riječi u *Rječniku* su, kao što je tipično za čakavske govore, ali i druge uzobalne hrvatske idiome, zastupljeni romanizmi, npr. **bikōr**, -ōrā *m* “mesar” (67), **bjōnda** *f* “blondina, plavuša, plavokosa” $\rightarrow$ **bijōnda** (70), **dakōrdo** *adv* “skladno, složno” (105), **fēta** *f* “kriška” (139), u manjoj mjeri orijentalizmi i germanizmi: **kēsa** *f lit* kēsa “mala vreća” (229), **špancīr**, špancīrā *m* “provod” (570).

Znatan broj natuknica su antroponimi. Onimi su bilježeni velikim početnim slovom. Uz osobno ime autor je donio i polazišno ime (oblično i/ili etimološki). U prezimena uglavnom nije bilježio naglaske jer se različito izgovaraju: **Kegević** (229), **Šemanović** (559), ali i **Āncić** (51), a uz nadimke m. r. u veliku broju primjera ovjeren je i nadimak ž. r. te obiteljski nadimak: **Kielè** *m*, **Kielinīca**, *f* **Kielinī** *pl, nad* (Alaburić) (230). Osobna su imena rjeđa no što bi se to zbog činjenice da su “najstariji sloj hrvatske antroponimije” (Samardžija 1995: 62) očekivalo. Među njima su uz teonime poput: **Bōg**, Bōga (D) *m lit* bōg, bōga “Stvoritelj, Svevišnji” (73), **Isūkrst** *m lit* Isukrst “Isus Krist” (195), zabilježena i imena koja upućuju na kršćanski sloj: **Abrōm**, Abrāma (B) *m* “Abraham” (47), **Barabà** *m* “židovsko, biblijsko ime” (60), **Alviž** *m lit* Alōzije “muško ime” (51), **Pētar**, Pētra, *m lit* Pētar, -tra “muško osobno ime” (395), **Stīpon** *m lit* Stjēpan “muško osobno ime” (545), **Mikūla** *m lit* Nìkola “muško osobno ime” (288); na romansko podrijetlo: **Jovanin** *m* “muško osobno ime (Giovanni) (216), **Ūgo** *m*, **Ūgotovica** *f*, **Ūgotovi** *pl nad* (600) itd. Sanktoremi uglavnom nisu izdvojeni od

imena ljudi, a nahode se i u toponimima, npr. **Svēti Jùraj**, **Svēti Mikùla** (553), ali i u egzemplifikacijama, npr. pod **Lucija** i sanktorem *Svēto Lucija* (271). Etnonimi i etnici dobro su zastupljeni: **bùgarka** (B) *f lit* Bùgarka (86), **dalmatinàc**, dalmatinja *m lit* Dalmatinac, -nca "stanovnik Dalmacije" (105), **bročānin** *m lit* Bračanin "stanovnik Brača", "čovjek bračkog porijekla" (82), i **dubròvkiña** (D) *f lit* Dùbrovčānka/Dùbròvkinja "žena iz Dubrovnika", v. **Dubròvnik** (131), **pučiška** (Bč) *f* "stanovnica Pučišća" (477); kao i ktetici: **dubròvaški**, -o, -ò (D) *adj* od **Dubròvnik** *lit* dùbrovačkī, -ā, -ō (131); **pučiški**, -o, -ò (Bč) *adj* od Pučišća (477) itd.

Toponimi uza se najčešće nose i oznaku ili standardni oblik, kao npr. ime na kontinenta i država: **Āfrika** (d, allg.) *f lit* Āfrika/Āfrika "Afrika". → Jāfrika (48), **Austrālija** *f lit* Àustrālija/Aùstrālija (55), **Jěmaška** *f* "Njemačka" → Němaška (213); ojkonimi: **Abacija** (toponim) (47), **Lòndra** (D) *f* "London". (270), **Jělsa** *f* "mjesto na otoku Hvaru" (213); mikrotoponimi: **Albèrtovi ðòlci** (toponim) (50), **Brātinski tùran** (toponim) (79), **Humačàc** (toponim) (173); hidronimi (pretežiti su uz imena rtova među obalnim toponimima): **Vāla Fòrsko** (toponim), v. Fòrsko (616), **Gòrño vodà od Dučacà** (toponim) (156), **Lòkva** (toponim) (269), **Zòzùbić** (toponim, rt) (655), **Pùnta** (toponim) (479); oronimi: **Glòvā sviètega Jùrja** (toponim) (152), **Břce** (toponim) (79) itd.

Imena blagdana mogu se naći i u natuknicama i u egzemplifikacijama: **Svićnica** *f lit* Svijèćnica/Svñjećnica "blagdan Gospè Kandalòre" *Svićnica ili Kandalòra* (D) (553), i zasebno: **Kandalòra** *f lit*

Kandèlòra eccl "Svijećnica", **Ivòndòn**, *Ivòndòna m* "blagdan sv. Ivana" (196).

Rječnik obuhvaća uglavnom govor sedamdesetogodišnjaka, ali i drugih generacija, pa autor unošenjem različitih izgovora istih riječi ili unošenjem i novijega leksema pokazuje i razvoj bračkih govora, primjerice uz lik **čudesò** *adv* "mnogo", neobično mnogo" (101) piše i **čùdo** *adv lit* čùdo "mnogo, vrlo mnogo" (39); uz **plišinov**, -a, -o *adj* (406) (i toponime **Plošinò**, **Plišivac**, **Plišivica**) i **čèlov**, -a, -o (čèlovi) (103); uz **Ùzom** (D) / **Ùzom** (B) (614) i **Uskřs**, *Uskřsa, m lit* Ùskrs *eccl* "blagdan Uskrsnuća" (609) u istim govorima.

Glavni je dio *Rječnika* nadopunjen ogledima bračkih čakavskih govora: Dračevica, Ložišća, Nerežišća, Postira, Praženica, Bola, Supetra, Milne i Selaca, popisom *broških fjera* (blagdana) i zemljovidima katastarskih općina. A da bi *on ki štije ovi libar* barem donekle znao tko je najzaslužniji za užitak koji mu je pružen, posljednje su stranice ove vrijedne knjige posvećene autorovu životopisu i njegovoj znanstvenoj djelatnosti.

Pred nama je danas zasigurno najbolji hrvatski dijalektološki rječnik i brojem natuknica (preko 30000, gotovo poput opsegom vodećega hrvatskoga dijalektološkoga rječnika, kajkavskoga varaždinskoga govora autora Tomislava Lipljina, s preko 33000 natuknica), ali i vrsnoćom zapisa dijalektoloških podataka i njihove obrade, kao i grafičkom atraktivnošću, to više što nije riječ o rječniku jednoga govora već o rječniku više skupina govora na otoku Braču, čime je metodologija znatno usložnjena. No, unatoč tomu, traženje pojedinoga leksema nije

otežano, a bračke se skupine govora jasno otkrivaju u njihovoj podudarnosti i različitosti. Usto, knjiga je to o Braču, bračkomu težaku, ljepoti života Juga i poteškoćama s kojima se Njegov čovjek

bori, kao što je to najavio autor u uvodnom slovu. Zato čestitajmo akademiku Petru Šimunoviću i njegovim suradnicima na ljubavi, znanju, trudu i vremenu koje su utkali u ovaj libar!

Silvana Vranić

PRINOSI POZNAVANJU STANDARDIZACIJE MAKEDONSKOG JEZIKA

Ljudmil Spasov

IZBRANI POGLAVJA OD ISTORIJATA NA MAKEDONSKIOT PISMEN JAZIK. BOJATA NA JAZIKOT. KNJ. I-II

(Skopje, 2005.-2006.)

Vjerojatno nema povijesti standardnoga jezika u kojoj se, na duže ili kraće vrijeme, nisu ustalila neka "opća mjesta" koja su, premda lijepo i uvjerljivo zvuče, bar malo u raskoraku s činjenicama. U vezi s hrvatskim jezikom dostaje podsjetiti na pripisivanje prevratnoga značenja Gajevoj *Kratkoj osnovi horvatsko-slavenskoga pravopisanja* (Budim, 1830.) za uređenje hrvatskoga latiničnog slovopisa (grafije) premda se dio rješenja izloženih u toj knjižici – pojavljuje samo u njoj. Slično je (bilo) i s dugo ponavljanom tezom da je općehrvatski standardni jezik štokavske osnove nastao u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda ili sa sve donedavno mnogima dragom tezom o epohalnom značenju tzv. bečkoga književnog dogovora, a

popis se takvih primjera u vezi s hrvatskim jezikom i njegovim pravopisom nikako ne zaustavlja na broju 3.

Ni makedonskomu jeziku i jezikoslovnoj makedonistici nisu nepoznata takva "opća mjesta" među kojima je svakako najpoznatija tvrdnja da makedonski standardni jezik, pa i makedonski jezik uopće, postoji tek od povijesne deklaracije prvoga zasjedanja ASNOM-a (Antifašističko sobranie na narodnoto osloboduvanje na Makedonija) koje je održano 2. kolovoza 1944. u manastiru Prohor Pčinjski (na jugu Srbije). Kako ni jezici ni jezični standardi ne nastaju *ex nihilo*, nego u svome oblikovanju prolaze u koječemu različita razdoblja, nije drugačije moglo biti ni s makedonskim jezikom i makedonskim